

Puolustusministeriö

Viite:

Puolustusministeriön lausuntopyyntö 28.6.2022, VN/3229/2019

Asia:

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunto on laadittu lausuntopalvelun kysymyksenasettelun mukaisesti.

1. Yleiset huomiot työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa. Pääesikunnalle ehdotetaan uudeksi tehtäväksi sotilasrikosten ennalta estäminen ja paljastaminen. Esityksen tavoitteena on varmistaa sotilasrikosten esitutkintaa koskevan lainsäädännön ajantasaisuus ja siten rikosvastuun tehokas toteutuminen.

Pidän uudistusta kannatettavana. Nykyisin Puolustusvoimien rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen aineellinen sisältö on toteutettu viittaussäännöksellä poliisilaissa säädettyyn. Kyseinen säädöstekninen ratkaisu ei ole kaikilta osin tarkoituksenmukainen eikä vastaa nykykäytäntöä, joka edellyttää, että viranomaisille virkatehtäviin säädetyt toimivaltuudet säädetään kutakin viranomaista koskevassa lainsäädännössä. Näin ollen ehdotettu uudistus selkeyttää lainsäädäntöä ja tekee siitä tarkkarajaisempaa sekä täsmällisempää.

2. Pääesikunnan tehtävät rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 11 luku)

-

3. Pääesikunnan toimivaltuudet rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 12 luku)

-

4. Salaiset tiedonhankintakeinot Pääesikunnan rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 13 luku)

Salaisten tiedonhankintakeinoja koskevat pykälät vastaavat suurelta osin poliisilain 5 luvun säännöksiä. Yhtenä erona on kuitenkin suostumusperusteista televalvontaa koskeva ehdotetun 121 §:n 2 momentti koskien tilanteita, joissa henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän itse on kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta.

Kiinnitän huomiota siihen, että vastaavanlaista säännöstä ei sisälly toistaiseksi poliisilakiin tai pakkokeinolakiin eikä samanaikaisesti lausunnolla olevassa poliisilain muutoksia koskevassa esityksessä tämänkaltaista säännöstä olla esittämässä poliisilain 5 lukuun ([hallituksen esitysluonnos poliisilain muuttamiseksi, VN/12643/2021](#)). Sen sijaan pakkokeinolain muutostarpeita tarkasteleva työryhmä on esittänyt omassa mietinnössään pakkokeinolakiin tämänkaltaista säännöstä ([OM 2022:1, VN/13190/2020](#)). Pakkokeinolakityöryhmän mietintöön antamassani lausunnossa ([OKV/348/21/2022](#)) totesin, että suostumuksen arviointi tulee aiheuttamaan tuomioistuimille hankalia tulkintatilanteita ja vaikka laissa tai perusteluissa ei ole mahdollista etukäteen arvioida kaikkia mahdollisia soveltamistilanteita, niin perusteluissa olisi tältä osin kuitenkin hyvä mahdollisesti laajemmin perustella, miten erilaisia tilanteita olisi kyseisen säännöksen nojalla tarkoitus soveltaa. Pakkokeinolain mietintöön lausumani soveltuu myös nyt lausuttavana olevaan esitykseen. Lisäksi kyseisestä osin uudenlaista sääntelyä tulisi arvioida osaltaan myös säätämisyjärjestyksen perusteluissa.

Toiseksi tuon esille, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskevassa ehdotetun 137 §:n 2 momentissa ei ole vastaavaa rajoitusta yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävän laitteen ominaisuuksista kuin poliisilain 5 luvun 25 §:n 2 momentissa nykyisin on (*"Poliisi saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen."*).

Samanaikaisesti lausunnolla on myös poliisilain muutosta koskeva hallituksen esitysluonnos, jossa kyseistä rajausta ehdotetaan poistettavaksi poliisilaista. Olen lausunut poliisilain muutosehdotuksesta seuraavaa:

"Poliisilain 5 luvun 25 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävän laitteen ominaisuuksista. Vastaavanlaista rajoitusta ei olekaan siviilitiedustelua koskevassa poliisilain 5 a luvun 15 §:ssä. Lain esitöissä kyseisen rajauksen puuttumista perusteltiin erityisesti ulkomailta suoritettavaan

siviilitiedusteluun liittyvillä näkökohdilla ([HE 202/2017 vp](#) s. 190) Tältä osin jatkovalmistelussa tulee arvioida kuitenkin myös oikeusasiamiehen lausunnossaan esiin tuomaa seikkaa, että aikoinaan poliisilain muuttamista koskevaan hallitukseen esitykseen ([HE 266/2004 vp](#)) antamassa lausunnossa perustuslakivaliokunta piti nyt poistettavaksi ehdotettua rajoitusta edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä ([PeVL 11/2005 vp](#) s. 9):

'Ongelmallista kuitenkin on, että ehdotuksessa on kysymys sellaisesta teknisestä laitteesta, jolla voidaan esityksen perustelujen mukaan lisäksi siepata viestiliikennettä muutenkin, purkaa salauksia, kuunnella viestien sisältöä ja saada viestiyhteyksien tunnistamistietoja. Tarkoitus on teknisin ja valvonnallisin keinoin varmistua siitä, että laitetta käytetään vain yhteys- ja yksilöintitietojen hankkimiseen. Tällaisista perustuslain 10 §:ssä turvatu luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaamisen kannalta olennaisista seikoista on valiokunnan mielestä välttämätöntä säätää laissa riittävän täsmällisesti esimerkiksi rajaamalla poliisin oikeus koskemaan ainoastaan sellaista laitetta, jota on teknisesti mahdollista käyttää siten, että vain ehdotetussa säännöksessä tarkoitetut yhteys- ja yksilöintiedot tulevat hankituiksi. Tämä on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.'

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten poliisilain 36 §:n 2 momenttiin lisättiin säännös siitä, että poliisi saa käyttää tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleliittymän ja telepäätelaitteen yksilöimiseen, ja viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille ([HaVL 10/2005 vp](#) s. 16). Kyseinen säännös oli aiemman poliisilain (493/1995) 36 §:n 2 momentissa, jota *asiallisesti vastaa nyt poistettavaksi ehdotetun poliisilain (872/2011) 5 luvun 25 § 2 momentti.*"

Edellä lausumani soveltuu osaltaan myös nyt käsitellyssä olevaan esitykseen. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta ehdotusta on vielä jatkovalmistelussa arvioitava suhteessa perustuslakivaliokunnan aiempaan kannanottoon.

5. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen tehtävät ja toimivaltuudet (1. lakiehdotuksen 14 luku)

-

6. Valvonta (1. lakiehdotuksen 15 luku)

-

7. Yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa (1. lakiehdotuksen 16 luku)

-

8. Muut huomiot 1. lakiehdotukseen

-

9. Lakiehdotukset 2 – 9

-

10. Muut mahdolliset huomiot

Ehdotettu lainsäädäntö on sinänsä hyvin perusoikeusherkkää. Säättämisyjärjestyksen perusteluissa tulisi kuitenkin vielä ottaa huomioon, ettei se ja vaikutukset perusoikeuksiin sinänsä vielä sellaisenaan luo tarvetta perustuslakivaliokunnan käsittelylle vaan perustuslakivaliokunnan käsittelyn tarpeellisuutta arvioitaessa on samalla tarpeen nostaa esille ne perustuslain tulkintakysymykset, joihin perustuslakivaliokunnan kannanotto olisi aikaisempi tulkintakäytäntö huomioon ottaen tarpeellista. Lisäksi teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta ehdotusta on arvioitava suhteessa perustuslakivaliokunnan aiempaan kannanottoon. Kokonaisuutena arvioiden on perusteltua, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto johtuen muun muassa puolustusvoimien tehtävien laajentamisesta. Esityksen suhdetta perustuslakiin ja säättämisyjärjestystä koskevassa jaksossa olisi myös tarkasteltava virkavastuukysymyksiä perustuslain 118 §:n näkökulmasta. Puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnan riittävyttä ja tehokkuutta sekä järjestelyitä rikostutkinnan objektiivisuuden ja puolueettomuuden varmistamiseksi oli samoin tarpeen käsitellä perustuslakia ja säättämisyjärjestystä koskevassa jaksossa perustuslain ja myös kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja niiden valvontakäytännön valossa.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki